

EGY AMERIKAI asszony járt néhány héttel ezelőtt itt nálunk Budapesten. New York-i orvosnő, magyar, aki rokonait jött meglátogatni. Egy vasárnap délelőtt elvitték az Operaházba, hogy megnézzék a Bahcsiszeráji szökőkutat, és utána elragadtatva beszélt a ragyogó előadásról — meg a közönségről. Azokról a nem különösebben elegáns, de jól öltözött emberekről, akik jórészenek a kezén látszott, hogy hétköznaponként gép mellett dolgoznak valahol. *Munkásemberekről, akik Operába járnak, illetve, akik Operába tudnak járni.*

»Van egy asszisztensnőm otthon — magyarázta —, az boldog, ha háromhavonként egyszer színházba juthat és hetenként elmehet egy olcsó moziba. Pedig én nem fizetek rosszul. Nálunk igen drága a színház, az opera...

Tartsunk talán egyszer mi is közvéleménykutatást két-háromgyerekes munkáscsaládok (és nem asszisztensek) részére — hányszor mennek háromhavonként színházba, moziba? Mert nálunk sokan és sokszor járnak. *A mindennap zsúfolt nézőtér Magyarországon szocialista vívmány. S az operalátogató munkás is az...*

1933. JANUÁR 28. Dumas-t mutatott be a Vigszínház: *A kaméliás hölgyet Gombaszögi Fridával és Jávor Pállal. A Reggel így számolt be az eseményről: »Öröm volt nézni a felvonuló pompás autósort, a szebbnél szebb kocsikat, volánjuknál ragyogó pesti asszonyokkal: Hatvany Lili bárónéval, Edelsheim Gyulai Lipót-néval. Most egy hatalmas amerikai koci lendül a bejárat elé, Tascher Benjáminné grófné ül benne. Ifj. Horthy Miklós gyönyörű vonalú Alfa-Romeón érkezik... Az előcsarnokot megtöltötte a frakkban, estélyiruhában pompázó tömeg...«*

A négy éven át tartó válság riadalmából lassan kievickélő felső tízezer parádézott így. De a premier befejeződött, s Dumas tizenegy előadást ért meg. *Nincs közönség.*

S mi történik másutt? A magán-színházakat a vígjáték uralta — minél vígabb, annál jobban. *Csehov nem elég jó, 1931 után nem mutatnak be Cse-*

Kocsis Tamás

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

JEGYZETEK RÉGI ÉS MAI SZÍNHÁZAKRÓL

EZ IS FORRADALOM!

Forrás:

M. Kemény

1958. 4. 27.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Oszályozás

Tárgy

792

Hely

Idő

1/1958

Személy

Helyszám

hov-darabot. Rostandot sem. Helyette *Bus-Fekete László* nézik meg. *»A pénz nem minden«* című darabját Dumas-val egy időben játssza a Vigszínház. Ennek sikere van, harminc estét kap, talán azért, mert a színház műsorkönyvében s a kritikákban ez áll: *»A darab nem támaszt nagy igényeket.«* Nagy sikere volt *Shaw Szent Johannájának* (1936), de így is csak hetvenháromszor játszották a Belvárosiban. *Móricz Zsigmond »Légy jó mindhalálig«-ját* 1938-ban bemutatta a Magyar Színház, s bár valamennyi Móricz-darab közül mindig ez volt a legnagyobb kasszasiker, huszonhét előadást tartottak belőle csupán. Többre nem futotta az érdeklődés. *Ben Johnson ragyogó Volponeja* az utolsó békeévben *Törzs Jenővel* ugyancsak huszonhét előadást ért meg, s még az *Operett Színház* is anyagi gondokkal küszködött, egyik napról a másikra élt. *»En és a kisöcsém«, Eiseemann Mihály* napok alatt igen népszerűvé lett operettje sem vitte többre hetvenöt előadásnál.

Ilyen a világ. A pénzes közönség mulatni akar, de kevés embernek van pénze, hogy mulasson.

KLASSZIKUSOKAT, komoly színműveket csak a *Nemzeti Színház* adott elő — állami szubvencióból. (Kivételesen csupán a Belvárosi, amelyben

Bárdos Artúr Ibsen-ciklust rendez.) *Hevesi Sándor*, míg a Nemzeti igazgatója volt, *Odry Árpáddal, Pethes Imrével, Kürti Józseffel, Somlay Artúrral, Bajor Gizivel, Márkus Emilával, Tökés Annával* évenként kétszer, háromszor is megpróbálkozott a *Shakespeare-ciklussal*, hol nagyobb, hol kisebb szerencsével.

De a harmincas évek eleje, a gazdasági válság a Nemzetiben is fordulópontot jelentett. 1931-től a Nemzeti is visszasetett, mert bevételéből és szubvenciójából kénytelen volt fedezni az Operaház kongó ürességét. *Hevesi Sándor* 1933-ban ott is hagyta a színházat, s *Voinovich Géza*, majd *Hóman Bálint* kedvence, *Németh Antal* idején a lassú színvonalhanyatlás gyors zuhanásba esett át. *Kárpáti Aurél* írta 1937-ben kétségbeesetten: *»A klasszikusok végleg leesorultak a műsorról... Németh Antalt azonban mindez nem zavarja. Továbbra is abban a boldog illúzióban él, hogy még mindig Nemzeti Színházat csinál a Nemzeti Színházban, holott már mindenki látja, tudja, érzi: a Nemzeti Színház nem lett, hanem volt! Addig volt, amíg... művészileg tökéletesen szét nem robbantották, irodalmilag le nem jártatták.«*

HEVESI SÁNDOR, Bárdos Artúr jó szándékú törekvésektől áthatva küszködött az ár-

ellen — *hiába*. A magyar színjátszást előtötte a kasszasiker hajszolása. A drámairodalom színvonala süllyedt s a színjátszása is.

Néhányan ekkor is megpróbálták kitörni: *Major Tamás, Gobbi Hilda, Várkonyi Zoltán* Molière-t, Shakespeare-t akart vinni a munkásoknak. De ezek a kísérletek is rövid életűek voltak. A színházat nem tudta eltartani a munkás, s a színházat nem szerette a rendőrség sem. *»A suszter maradjon a kaptafánál, Molière pedig a Nemzeti Színházban«* — mondták.

A Horthy-korszak sovinizmusa gögősen hirdette a világnak a magyar nemzet *»kultúr-főlényét«*. És mi állt emögött? Molière nem való a munkásoknak, Gorkijt nem játszanak, Csehovot, Rostandot sem, a színházi kultúra visszaesett. Az Operettszínház hetvenötötör Eiseemannt játszik, *Dumas* megbukik.

Vajon nem joggal jelentette-e ki *Kállai Gyula* az országgyűlés legutóbbi ülészakán, hogy *elgondolkozhat a magyar értelmiség azon, mivel gazdagította hazánk kultúráját a kapitalizmus, a Horthy-korszak?!*

CSEPELEN, a Vas- és Fém-művekben most már hosszú esztendőket óta minden üzemből áll egy falújság, melyen rendszeresen kiírják: mit játszanak a pesti színházak, s hová milyen jegyek kaphatók.

Mit néznek meg a csepeliek? Átlagban havonta *tíz-tizenkét ezer jegyet adnak el a gyárban*, száz-százhusz különböző előadásra. Szeretik az operettet? *Hogyne... De a Néphadsereg Színház Földindulására* is elkelt eddig minden jegy; a *Tristánt* háromszor annyian akarják látni, mint ahány jegyet kapni tudtak. A *»Vörös Csepel«* az Irodalmi Színpadra jár s *nyolcszáz munkásnak bérlere van az Operaházba és az Erkel Színházba*.

A Beloiannisz-gyárban harmincezer forintot költenek havonta színházra s a közönségszervezők 1500—2000 jegyet adnak el a Courage mamához, az Optimista tragédiához, a Mandragorához, a Tisztújításhoz, a *Glembay Ltd.-hez*. Békéscsabán, a Viharsarok régenté híres szegénynepe között hatalmas sikert aratott *Oláh Gábor* kemény hangú, szenvedélyes békedramája, a *Deák György*, a *békkocsi*. A Viharsarok színházba látogat. S nemcsak Miskolc, Szeged, Debrecen és Pécs büszkélkedik teátrummal, Kaposvártól Kecskeméig, Győrtől Szolnokig mindenütt dolgoznak a színházak.

1938-ban ha ötvenszer játszottak egy darabot, azt mondták rá, siker! Ma? Az ember tragédiáját 1955 óta játsszák, valahol a százhuszötödik előadás körül tart vele a Nemzeti Színház. Az Optimista tragédia hét hónapja fut

telt ház mellett, a *Tristánhoz* tavaly szeptember óta nem lehet jegyet kapni. Az *Anna Frank* naplóját tíz-és tízezeren nézték végig, s egyhamar a *Svejk*, a *Glembay Ltd.*, a háromszázötvenedik előadáson túl tartó *Pygmalion*, a *Peer Gynt* sem kerül le a műsorról. No és persze a *Csárdáskirálynő* sem, melynek a hétszázadik előadásán éppúgy telt ház lesz, mint az ötvenedikén volt.

S még valamit meg kell említeni: az áratok. Hogy nálunk olcsók a színházak, talán a legolcsóbbak az egész világon (a múlt évi áremelések ellenére), azt mindenki tudja. Nyugat-Németországban az átlagos munkáskereső hat-hét százalékába kerül egy közepes színházjegy. Nálunk 1400 forintos átlagbért és 18 forintos jó jegyet véve számításhoz, az ár nem több a fizetés 1,2—1,3 százalékánál. *S ez helyes, jó, hogy így van. Az idei költségvetés szerint a színházak 66,8 millió állami szubvenciót kapnak ebben az évben, tízmillióval többet, mint tavaly. S ez másfél esztendővel az ellenforradalom gazdasági káosza után nem leicsinylendő összeg.*

KÁLLAI GYULA parlamenti felszólalása félreérthetetlenül figyelmeztetett arra a megnövekedett felelősségre, ami éppen annak következtében hárul a színházakra, hogy most a csepeli munkás és a Viharsarok parasztembere lá-

logatja az Operát és a csabai színházat.

»Mi vezető színházainktól azt várjuk — mondta —, hogy harcoljanak a szocialista-realista színműirodalom megteremtéséért... Üdvözöljük azokat a színházakat, amelyek nem riadnak vissza a nehézségektől és megtették az első lépéseket a mai magyar dráma színrehozatalában, akik bátran színpadra merték hozni a Szovjetunió és a testvéri népi demokráciák színdarabjait. Csakis ezen az úton haladhatunk tovább, hogy a színház hozzájáruljon dolgozó népünk felemelkedéséhez.«

*

1933. A Vígsház bemutatójára a színház elé gördül báró Hatvany Lili, Tascher Benjaminsz grófné és ifj. Horthy Miklós kocsija. Frakkok, estélyiruhák.

1958. Tizenkétezer csepeli munkás színházba jár.

S akárhogy nézzük: ez is forradalom!

Kocsis Tamás